

Biblioteka

Kalipso

Naslov originala

Auður Ava Ólafsdóttir

Ör

Copyright © Auður Ava Ólafsdóttir, 2016

Published by arrangement with Éditions Zulma, Paris.

© 2022, za srpski jezik Odiseja

This book has been translated with a financial support from:

ICELANDIC LITERATURE CENTER

Ejdur Ava Olafsdotir

HOTEL TIŠINA

Sa islandskog prevela
Tatjana Latinović

ODISEJA
Beograd, 2022.

*Posvećeno svim žrtvama bez imena;
medicinskim sestrama, učiteljima,
šankerima, pesnicima, đacima,
bibliotekarima i električarima.
A takođe i J.*

Stvaranje ožiljaka je normalan deo biološkog procesa koji se dešava kad rana na koži ili tkivu zarasta nakon udesa, bolesti ili hirurškog zahvata. Telo nije u stanju da stvori vernu reprodukciju ozleđenog tkiva, tako da se struktura novonastalog tkiva razlikuje od neoštećene kože koja ga okružuje.

„Pupak je u sredini naših tela, on je naše jezgro, a i jezgro celog svemira. On je ožiljak, više nema svrhu.”

(Bland.is)

„Telo kao otvoreno, bojno polje.”

(Julia Kristeva)

I. TELO

II. OŽILJCI

31. maj

Znam kako glupo izgledam go, ali svejedno svlačim sve sa sebe, skidam prvo pantalone i čarape, a onda otkopčavam košulju ispod koje proviruje ljiljan, beli se kao sneg na rozikastom mesu, na levoj strani grudnog koša, udaljen samo za polovinu sečiva noža od krvavog proteinskog mišića koji tokom jednog dana napumpa osam hiljada litara krvi, na kraju skidam i gaće – tim redom. Ne treba mi dugo. Stojim tako pred ženom, go kao od majke rođen, onakav kakvog me je Bog stvorio, uz još četrdeset devet godina i četiri dana, iako mi u ovom momentu Bog nije na pameti. Između nas su samo tri daščice parketa, masivna hrastovina iz šume oko nas, obložene minama, svaka daščica je široka trideset centimetara, između njih zjape procepi, a ja pružam ruku, opipavam prema njoj kao što slepac pokušava da razume vezu između stvari. Dokopavam se prvo površine tela, kože, na leđima joj je mesec, provukao se kroz procep na zavesama. Ona se pomera za korak prema meni, spuštam nogu na škripavu daščicu parketa, pruža mi svoju ruku, odmerava dlan uz dlan, liniju života s linijom života, a ja u isto vreme osećam komešanje u karotidnoj arteriji, dobovanje u kolenima i rukama, osećam krv kako teče od organa do organa. Na zidovima koji okružuju krevet u sobi broj jedanaest u hotelu Tišina su tapete sa dezenom lišća, a ja razmišljam kako sutra treba da išmirglam i premažem ovaj parket.

I. TELO

Koža je najveći organ ljudskog tela. Koža odrasle osobe je veličine dva kvadratna metra, a teška je oko pet kilograma. Kad se priča o drugim živim bićima, obično se govori o krznu. „Koža” na staroislandskom znači i telo.

5. maj

Sto u *Trigvijevom salonu za tetoviranje* prekriven je staklenim teglicama mastila različitih boja i mladić me pita da li sam izabrao sliku, da li sam možda zainteresovan za neki poseban crtež ili simbol?

On sâm je prekriven tetovažom po celom telu i ja promatram zmiju koja mu puže po vratu i okreće se oko crne lobanje. Mastilo mu teče po telu, a oko nadlaktice ruke u kojoj drži iglu je trostruka bodljikava žica.

„Mnogi dolaze kod nas da bi pokrili ožiljke”, kaže tetovažer, razgovara sa mnom gledajući me u ogledalu. Kad se okrene čini mi se da mu iz poledine majice na bretele vire kopita konja koji se propinje.

Proteže se prema gomili plastičnih fascikli, bira jednu i lista, tražeći sliku da mi pokaže.

„Krila su jako popularna kod muškaraca srednjih godina”, čujem kako kaže i primećujem četiri mača i srce u plamenu na nadlaktici ruke kojom drži fasciklu.

Na telu imam ukupno sedam ožiljaka, četiri iznad pupka, mesta od kojeg sve počinje, a tri ispod njega. Krilo ptice koje bi prekrilo rame, recimo od vrata do ključne kosti, moglo bi da sakrije dva, možda čak i tri ožiljka, kao neki prijatan i umirujući poznanik. Takvo krilo bi bilo moja pernata senka, moj štit i bedem. Roze, izloženo meso bi se sakrilo ispod uljastog perja.

Mladić brzo prelistava fasciklu s crtežima pokazujući mi razne verzije ptičjih krila, a onda konačno upre kažiprstom u jedan:

„Orlova krila su najpopularnija.”

Još je samo mogao dodati, koji li muškarac ne sanja da je ptičica grabljivica, da usamljen lebdi preko celog sveta; preko veštačkih jezera, jaruga i močvara, u potrazi za plenom?

Umesto toga kaže:

„Samo vi razmislite, bez žurbe.”

Kaže da radi na drugoj mušteriji, na stolici iza zavese, samo što nije završio islandsku zastavu na njemu, koja se vijori, sa sve senkama.

Šapuće.

„Rekao sam mu da će mu se jarbol izgužvati ako nabaci dva kilograma, ali on insistira.”

Planirao sam da navratim do mame pre nego što prilegne, pa sam hteo da ovo završim što brže.

„Sviđa mi se bušilica.”

Nije ničim pokazao da ga je moj izbor iznenadio, odmah je počeo da traži odgovarajuću fasciklu.

„Možda imamo bušilicu ovde negde među električnim alat-kama”, kaže. „U svakom slučaju, to ne bi trebalo da bude komplikovan crtež, ne kao kvad koji sam radio prošle nedelje.”

„Ma ne, samo se šalim”, kažem mu.

Gleda me ozbiljno, ali ne mogu da procenim da li sam ga uvredio.

Na brzinu zavlačim ruku u džep i iz njega vadim presavijen papir, rukom ispravljam crtež i pružam mu. Uzima ga i okreće na sve strane, podiže prema svetlu. Iznenadio sam ga. Ne može da sakrije sumnju.

„Je li to cvet, ili...?”

„Ljiljan”, kažem bez oklevanja.

„I samo u jednoj boji?”

„Da, samo u jednoj, belo. Bez senke”, dodajem.

„Nikakva posveta?”

„Bez posvete.”

On sprema fascikle, kaže da cvet može da nacрта i bez šablona, slobodnom rukom i pali aparat za tetoviranje.

„Gde hoćete da ga stavimo?”

Priprema se da umoči iglu u belo mastilo.

Otkopčavam košulju i pokazujem na srce.

„Moraćemo prvo da obrijemo dlake”, kaže i isključuje aparat.

„Inače će vam se cvet izgubiti u tami šume.”

Državom nazivam ono stanje [...] kad se sporo samoubistvo svih naziva „životom”¹

Najkraći put prema staračkom domu vodi preko groblja.

Oduvek sam mislio da će peti mesec biti poslednji mesec mog života i da će u datumu mog poslednjeg dana biti još petica, ako ne peti peti, onda petnaesti peti ili dvadeset peti peti. Peti mesec je i mesec mog rođenja. Patke bi do tada završile s parenjem, a na jezeru bi se uz njih pojavili i oštrigar i morski žalar, jer tog dana kad ću prestati da postojim pevaće ptice i neće biti noći.

Da li ću nedostajati svetu? Ne. Da li će svet biti siromašniji kad me više ne bude bilo? Neće. Da li će svet propasti bez mene? Neće. Da li je svet sada bolji nego što je bio pre nego što sam se ja pojavio u njemu? Nije. Šta sam ja uradio da ga poboljšam? Ništa.

Hodajući Skothusvegurom razmišljam na koji način bih mogao da pridem komšiji ako bih hteo da pozajmim njegovu lovačku pušku. Da li se oružje posuđuje kao što se, recimo, posuđuje produžni kabl? Koje se životinje love u maju? Zlatni vivak

¹ Fridrih Niče, *Tako je govorio Zaratustra*, prevod Branimira Živojinovića. (Prim. prev.)

sigurno ne, taj glasnik proleća, koji nam se tek nedavno odano vratio na ostrvo, a ni patka koja sad leži na jajima. Da li bih mogao da mu kažem da hoću da se rešim ogromnog galeba od kog ne mogu da spavam u svom stanu, u potkrovlju zgrade u centru grada? Da neće Svanuru biti sumnjivo što sam odjednom postao branilac pačjih prava? Osim toga, Svanur dobro zna da ja nisam nikakav lovac. Jeste da sam pokušao da stojim usred ledeno hladne reke, obučen u ribarske čizme do kukova, sam, na visoravni, osećajući kako mi hladnoća obuhvata telo kao debeli zid, kamenčiće na dnu reke ispod nogu i kako me reka trza, kako se njeno dno produbljuje i nestaje dok sam gledao u njene bleštave virove – ali iz puške nisam nikada opalio. Iz poslednjeg ribolova sam doneo dve pastrmke, izrezao ih u filete i ispržio s vlašcem koji uzgajam u saksiji na terasi. Svanur takođe zna da ja ne podnosim nasilje, jer je jednom pokušao da me nagovori da gledam s njim *Umri muški 4*. U šta bi čovek pucao u maju, ako ne sam u sebe? Ili drugog homosapijensa? Svanur bi sabrao dva i dva.

Ali Svanur nije čovek koji mnogo pita. Ili uopšte razmišlja o duševnom stanju drugih. On nije tip čoveka koji bi rekao kako je mesec pun ili komentarisao polarnu svetlost. On ne bi rekao, *ta pogledajte onamo, braćo moja! Zar ne vidite dugu...?*² Svanur nikada ne bi pokazao svojoj ženi Aurori boju na nebu, svetloružičastu zoru i rekao, *eno tvoje imenjakinje*. Doduše, ni Aurora ne bi svom suprugu nikada spomenula nebo. U njihovoj kući je podela poslova jasna, njen zadatak je da probudi sina svakog jutra. On je zadužen za šetnju njihove kuje rase border koli, četrnaest joj je godina i jedva se vuče. Ne, Svanur nikada ne bi emocijama komplikovao situaciju, nego bi mi samo dao pušku i rekao, to je Remington XB 40, osigurač i cev su original, čak i ako bi naslućivao da nameravam da se njom ubijem.

² Niče, *Tako je govorio Zaratustra*. (Prim. prev.)

Pupak je ožiljak na stomaku, nastao otpadanjem pupčane vrpce. Nakon porođaja se na pupčanu vrpcu stavi štipaljka i ona se zatim preseče, kako bi se prekinula veza između deteta i majke. Prvi ožiljak je, dakle, vezan za majku.

Kvadratni koren iz 2 ($\sqrt{2}$) je broj koji, kad se pomnoži sa samim sobom, daje 2.

Na klupama u parku sede pogrbljeni starci, pokriveni vunenom ćebadi na hladnom prolećnom suncu, pored njih jato gusaka, stoje u parovima. Primećujem da jedna ptica stoji sama, šćućurena malo dalje od jata, ne miče se čak ni kad joj se skroz približim. Jedno krilo joj je savijeno unazad, očito slomljeno. Ranjena guska nema partnera i ne razmnožava se. To mi Bog šalje poruku. Iako ne verujem u njega.

Moja majka sedi pogrbljena u fotelji, noge joj ne dopiru do poda, u prevelikim papučama, iz kojih izviruju tanke koščate noge, smežurana do ničega, na njoj više nema mesa, mršava je kao perce, samo je kosti od stiropora i nekoliko žila još drže u celini. Prisetim se kostura ptice koji je cele zime ležao na livadi, od nje je ostao samo prazan trup, a na kraju se i on rastvara i pretvara u gomilicu praha s kandžama. Teško je zamisliti da je ta krhka, sitna osoba koja mi ne dopire ni do ramena nekada imala oblik žene. Prepoznajem njenu svečanu suknju, preširoka joj je u struku, sva odeća joj je prevelika, pripada nekom prošlom životu, nekoj drugoj vremenskoj zoni.

Nemam nameru da završim kao mama.

U vazduhu se oseća neki miris, hodam kroz oblake pare koja se diže iz nabubrelih ćufti i kupusa. Na kolicima s hranom u hodniku stoje plastične činije s crvenim kupusom i pekmezom

od rabarbare. Zveckanje pribora za jelo meša se s glasovima osoblja koji naizmenično podižu i spuštaju glasove kako bi ih čuli ljudi o kojima se brinu.

U sobi nema mesta za mnogo nameštaja, ali pri jednom zidu stoje orgulje, nekadašnjoj profesorki matematike i orguljašici dopušteno je da ih drži u svojoj sobi, kad se pokazalo da više nikada neće moći da svira.

Pored kreveta je polica s knjigama, svedočanstvo maminog najomiljenijeg hobija; svetskih ratova, pogotovo Drugog svet-skog rata. Jedan do drugog na polici stoje Napoleon Bonaparta i Atila Bič Božji, knjige o ratu u Koreji i u Vijetnamu našle su se između dva smeđa kožna toma na danskom: *Prvi svetski rat* i *Drugi svetski rat*.

Moje posete mami su podložene ukorenjenim ritualima uklesanim u kamen, uvek me prvo pita da li sam oprao ruke.

„Jesi oprao ruke?”

„Jesam.”

„Nije dosta samo ih proterati kroz vodu, moraš ih barem trideset sekundi držati pod toplim mlazom.”

Odjednom mi padne na pamet pomisao da sam nekad bio u njoj. Visok sam metar i osamdeset pet, a poslednji put kad sam se merio – u svlačionici na bazenima – imao sam osamdeset četiri kilograma. Da li ona ikada pomisli, zar je moguće da je taj ogroman čovek jednom bio u meni? Gde li se desilo moje začće? Pretpostavljam u starom bračnom krevetu, od mahagonija, s noćnim ormarićima, to je bio najveći komad nameštaja u stanu, kao ogromna škuna.

Devojka iznosi tacnu, mama nije pojela desert, puding od šljiva sa slatkom pavlakom.

„Ovo je moj sin, Jonas Ebeneser”, čujem mamu kako kaže.

„Da, mislim da si nas juče upoznala, mama...”

Devojka me se ne seća, jer nije radila u jučerašnjoj smeni.

„Jonas znači golub, a Ebeneser onaj koji pomaže. Ja sam mu izabrala imena”, nastavlja mama.

Padne mi na pamet da je možda trebalo da kažem momku u *Trigvijevom salonu za tetoviranje* da mi pored ljljana nacрта i goluba: nas dva imenjaka, golubi s tek nekoliko sedih pera.

Nadam se da će devojka otići pre nego što počne priča o mom rođenju. Ali ona ne odlazi, samo odlaže tacnu i počinje da slaže peškire.

„Tebe sam mnogo teže rodila nego tvog brata”, kaže mama. „Glava ti je bila velika. Kao da si na čelu imao dva roga, dva panja, kao tele”, objašnjava.

Devojka me gleda krajičkom oka. Znam da upoređuje majku i sina.

Smešim joj se.

Ona mi uzvraća osmeh.

„Drugačije ste i mirisali, ti i tvoj brat”, čuje se iz fotelje. „Ti si mirisao na blato, hladan i vlažan miris, hladni obrazi, musav oko usta, a uvek si se vraćao kući izgreban od mačaka. Ogrebotine su sporo zarastale.”

Pauzira kao da pokušava da se seti teksta u rukopisu.

„Moj mali je s jedanaest godina napisao sastav o krompirima i nazvao ga *Majka zemlja*. Bio je o meni, taj sastav...”

„Mama, nju to sigurno ne zanima... Izvinite, kako se beše zovete?”

„Diljau”.

„Mislim da Diljau to ne zanima, mama...”

Naprotiv, čini se da devojku baš zanima mamina priča. Klima glavom s razumevanjem i naslanja se na dovratak.

„Kad vidiš tog velikog čoveka sada, neverovatno je zamisliti kako je nekada bio osetljiv.”

„Mama...”

„Dovoljno mu je bilo samo da vidi pticu sa slomljenim krilom u bašti, odmah bi se rasplakao... bio je kao živa rana... većito zabrinut što ljudi nisu dovoljno dobri jedni prema drugima... jednom mi je rekao, bio je već veliki, želeo bih da budem dobar prema svetu... jer svet pati... Mali je uvek obožavao sumrak... legao bi na pod pored prozora kad bi se pojavile senke i gledao u oblake i nebo... tako je bio muzikalan... onda bi se zatvorio negde i pravio pozorište lutaka... lutkice bi napravio od mokrih novina, bojio ih i šio im odeću, zaključao bi se i u ključaonicu natrpao toalet papir... kao tinejdžer se većito brinuo za ceo svet... ne bih se nikada oženio bez ljubavi, rekao je... a onda je našao Gudrun, medicinsku sestru, glavnu sestru na odeljenju, doškolovala se za babicu, a završila je još i neke menadžerske kurseve...”

„Mama...”

Guši me vrućina u sobi pa prilazim prozoru koji je okrenut prema dvorištu, na prozorskoj dasci neumorno svetlucaju crvene lampice od prošlog Božića. Prozor ne sme da se otvora da se ne bi napravila promaja, a na njemu su zavese iz dnevne sobe naše kuće u ulici Silvurtun, mama ih je samo skratila, ali prepoznajem dezen. S prozora se vidi pogrebno vozilo kako odnosi svoj dnevni teret.

„Gudrun Lilja je začeta na poljani krajem maja, pegava je kao jaje zlatnog vivka, visokoobrazovana u okeanografiji, momak joj je reper, žvaće duvan i nosi mindūšu, ne običnu, nego kao kalem u uhu, ali inače fin dečko iz Eskifjordura, brinuo se o svojoj baki na samrti...”

„Mama, sve nam je jasno...”

„Neki muškarci se nikada ne oporave od razvoda...”

„Ne treba verovati svemu što ona priča”, kažem i otvaram prozor.

Posle se čini kao da bi još nešto htela da kaže, ali je zaboravila šta i ugasi se kao radio koji je izgubio signal. Načas je nestala u

neki drugi svet i neko drugo vreme u kojem pokušava da pro-
nađe put kroz maglu, zvezdu vodilju. Sada je mlada devojk
koja je izgubila svoje stado i zamagljenim očima preleće preko
sobe, poznata lica polako ispunjavaju pustoš oko nje.

Devojka tiho izlazi iz sobe, a mama pokušava da namesti svoj
slušni aparat, da ga namesti na moju talasnu dužinu, na zemlji-
no magnetno polje, talasnu dužinu sadašnjice.

Stojim pored police s knjigama i prelećem preko romana:
Tolstojev *Rat i mir*, Hemingvejevo *Zbogom oružje*, Remarkovo
Na zapadu ništa novo, *Noć Elija Vizela*, *Gospodo, izvolite u plin-
sku komoru* Tadeuša Borovskog, *Sofijin izbor* Vilijama Stajrona,
Čovek bez sudbine Imrea Kerteša, *Reći da životu, bez obzira na
sve* Viktora Frankla, *Zar je to čovek* Prima Levija. Vadim knjigu
poezije Paula Celana, *Smrtna fuga* i otvaram je: *Pijemo te noću,
pijemo te danju, pijemo te s večeri, pijemo, pijemo*. Stavljam knji-
gu u džep i vadim *Prvi svetski rat*.

„Od kada si izašao iz moje utrobe, u svetu je bilo 568 ratova”,
čuje se iz fotelje.

Teško je reći kad je mama prisebna, a kad nije, ona je kao
struja kod koje svaki čas dolazi do kratkog spoja, ili je možda bolje
reći da je kao treperavi plamičak sveće ili maslačkova bela košu-
ljica. Upravo kad pomislim da će se ugasiti, ona se opet razbukti.

Nakon što je devojk otišla, pomažem mami do kreveta, držim
je ispod ruke, a ona vuče papučice po svetlozelenom linoleumu.
Koliko li ima kila? Četrdeset? Najlakši povetarac s jugoistoka bi
je oborio s nogu, lahor, blag vetrić s mora, ma čak bi je i promaja
dotukla. Sklanjam dva izvezena jastučeta i sedam na krevet pokraj
nje. Ona leže i telo joj nestaje u dušek, na noćnom stočiću je
parfem koji sam joj poklonio za Božić, *Eternity Now*, mama večito
na sebi nosi *Večnost*. Drži me za ruku, plave vene, nadlaktica koja
se nagledala sveta, nokti lakirani jednom nedeljno.